

met in hun achterhoofd de belofte voor de leerlingen dat ze er bij het bestuderen van hun andere vakken profijt van zullen hebben? Daar ligt dan wel een enorme taak voor de docent Nederlands die deze lessenreeks attractief dient te houden. Ik kan me zo voorstellen dat leerlingen zeggen: 'al weer leren vragen beantwoorden!' Is er sprake van het werken in modules, dan kunnen deze lessen een aparte (doch zeer uitgebreide) module vormen. Werkt een school nog niet gemoduleerd dan is de bruikbaarheid afhankelijk van de inventiviteit, de mogelijkheid tot afwisseling, het geduld en de overtuigingskracht van de docent.

Literatuur

- Claase, R. e.a., *Lezen met verstand*. Utrecht, Schooladviescentrum, 1995.
Kemna, S. e.a., *BV Taal*. Groningen, Het Projectbureau/Woltersgroep Groningen, 1994/1995.
Vessem, P. van e.a., *Als je begrijpt wat ik bedoel*. Nijmegen, Berkhout, 1995.

VERSLAG

Harmke Gerritsma: Gemeente en school moeten samenwerken

Op 12 juni 1996 werd in Amsterdam de conferentie 'LokaalTaalbeleid' gehouden. Deze conferentie, georganiseerd door het Projectmanagement Taalbeleid NT2, was primair bedoeld voor gemeenten. De gemeenten worden per 1 augustus 1997 namelijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs op lokaal niveau. Vanaf die datum gaan ook de middelen voor het Nederlands als tweede taal (NT2), die tot nu toe rechtstreeks naar de scholen gingen, naar de gemeenten. Hetzelfde geldt voor de middelen voor onderwijs in de allochtone levende talen (OALT).

Gemeenten krijgen dus een belangrijke rol ten aanzien van het onderwijsbeleid. De conferentie was bedoeld om te kijken op welke wijze gemeenten die rol kunnen vervullen. In het onderstaande geef ik daarvan een impressie. Duidelijk werd dat de ontwikkeling van onderwijsbeleid door de gemeenten van groot belang is voor de scholen en de wijze waarop zij (kunnen) werken aan de verbetering van hun onderwijs.

Lokaal taalbeleid: wat is dat?

In het ochtendgedeelte werd door middel van een inleiding met videobeelden uit drie gemeenten ingegaan op de vraag: wat is lokaal taalbeleid en hoe kan een gemeente hiermee aan de slag?

Gemeenten kunnen een eigen regie gaan voeren ten aanzien van het onderwijs. Deze regierol kunnen zij opnemen door een *lokaal taalbeleid* te gaan ontwikkelen. Lokaal taalbeleid heeft als uitgangspunt dat de taalproblemen van *alle* leerlingen een permanente bron van aandacht en zorg moeten zijn in de dagelijkse onderwijspraktijk. Het gaat dus

niet alleen om het onderwijs aan allochtone leerlingen maar ook om Nederlandse leerlingen. Taalbeleid houdt in dat er vanuit eenzelfde visie op systematische wijze maatregelen worden genomen ten aanzien van:

- het onderwijs *van* het Nederlands (Nederlands als moedertaal, Nederlands als tweede taal);
- het onderwijs *in* het Nederlands (het taalgebruik in de niet-taalklassen);
- het onderwijs in allochtone levende talen.

Uit de inleiding kwam naar voren dat de gemeenten bij de ontwikkeling van lokaal taalbeleid vooral zorg moeten dragen voor de kaders, de randvoorwaarden. De scholen zelf zouden verantwoordelijk moeten blijven voor de inhoud van het onderwijs.

De praktijk in drie gemeenten

Wat de rol van de gemeenten ten aanzien van het onderwijs concreet kan betekenen, werd geïllustreerd aan de hand van een drietal gemeenten die al met lokaal taalbeleid bezig zijn: Groningen, Rotterdam en Deventer.

De gemeente Groningen liet zien hoe ze op basis van het verzamelen van cijfers over de instroom van nieuwkomers, voor verschillende groepen leerlingen eerste opvangvoorzieningen heeft geregeld, zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs. Daarbij is ook gewerkt aan randvoorwaarden betreffende de kwaliteit van het onderwijs: de gemeente heeft het met extra gelden mogelijk gemaakt dat scholen met kleine groepen kunnen werken. Bovendien werd voorzien in nascholing van de docenten op het gebied van lesgeven aan anderstaligen, differentiatie in groepen en dergelijke.

De gemeente Rotterdam richt zich onder meer op het onderwijs in de allochtone levende talen. Voor grote groepen Turkse, Marokkaanse, Spaanse en Kaapverdiaanse/Portugese leerlingen is op circa honderd basisscholen binnen schooltijd onderwijs in eigen taal georganiseerd. Daarenboven financiert de gemeente het MTO-project (Meertalige opvang in de Onderbouw). Dit project werkt aan de verbetering van de afstemming tussen het eigen-taalonderwijs en het onderwijs Nederlands. Daarnaast zijn er

buiten lestijd diverse lesplaatsen voor bijvoorbeeld Grieks, Kroatisch en Servisch.

Het onderwijsbeleid in de gemeente Deventer richt zich niet alleen op de verbetering van het onderwijs op de scholen, maar besteedt ook aandacht aan de taalvaardigheid van kinderen in de voorschoolse periode. De gemeente subsidieert daartoe verschillende projecten waarin ouders kunnen zien hoe zij de taalontwikkeling van hun kinderen kunnen stimuleren.

Om gemeenten verder te helpen bij de ontwikkeling van lokaal taalbeleid is het *Instrument Lokaal Taalonderwijsbeleid* (Ten Doeschate & Litjens 1996) ontwikkeld. Hiermee kunnen gemeenten aan de hand van de vragen constateren op welke onderwerpen er bijvoorbeeld informatie ontbreekt of actie moet worden ondernomen om hun taalbeleid te kunnen vormgeven. Staatssecretaris Netelenbos nam dit instrument aan het slot van de inleiding in ontvangst. In haar reactie hield zij onder meer een pleidooi voor de professionele aandacht voor het NT2-onderwijs, ook reeds in de voorschoolse periode. Dit om het vroegtijdig ontstaan van achterstanden bij leerlingen te voorkomen.

En nu de scholen...

Terwijl het ochtendgedeelte voornamelijk betrekking had op het primair onderwijs, werden in de middag workshops gehouden voor drie doelgroepen: het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en de volwassenen-educatie.

Bij een van de workshops voor het voortgezet onderwijs werd een wat meer concreet beeld gegeven van wat taalbeleid nu eigenlijk voor *scholen* kan betekenen. Werken aan taalbeleid wordt ingegeven door het feit dat steeds meer scholen erkennen dat veel leerlingen niet het niveau halen dat past bij hun intellectuele vermogens. De leerprestaties blijven achter, omdat leerlingen onvoldoende taalvaardig zijn om schoolse taaktaken uit te voeren. Voorbeelden van schoolse taaktaken zijn: het lezen van schoolboekteksten, het kunnen beantwoorden van vragen bij die teksten en het kunnen volgen van de uitleg van de docent. Taalbeleid op school is er dan op gericht die schoolse taalvaardighe-

den op een planmatige en structurele wijze te bevorderen. Daarbij gaat het met name ook om het ontwikkelen van een *gezamenlijke taalaanpak*: de taalaanpak tussen de verschillende vakken moet zoveel mogelijk op elkaar afgestemd zijn. Er kunnen bijvoorbeeld afspraken worden gemaakt over de wijze van mondelinge instructie die elke docent hanteert. Of men spreekt af om binnen alle vakken expliciet aandacht te besteden aan de zogenaamde schooltaalwoorden die in de vakteksten worden gebruikt. In het project *Landelijk taalbeleid VO* heeft men veel aandacht voor de wijze waarop taalbeleid op een school tot stand kan komen. Om te beginnen vindt op basis van het *Instrument taalbeleid voortgezet onderwijs* (Roorda e.a. 1995) een uitgebreide diagnose van de schoolsituatie plaats: met deze diagnose kan een helder beeld worden gegeven van hoe het Nederlands als schoolvak, het Nederlands als instructietaal binnen vakken en het Nederlands binnen steun- en hulplessen op de school eruit ziet: wat zijn daarbij knelpunten en in welke richting wenst de school verbetering? Op basis van de diagnose schrijft de school een taalbeleidsplan. In dit plan staat beschreven wat de problemen zijn en welke maatregelen er moeten worden genomen om deze op te lossen. Hierbij zijn niet alleen docenten of coördinatoren betrokken, maar juist ook directies. De directie van een school kan actief bijdragen aan de invoering van taalbeleid door onder andere te zorgen voor goede randvoorwaarden: taakuren, inroostering, etcetera.

En zo is duidelijk dat de activiteiten op scholen in het verlengde liggen van het beleid van de gemeente. Gemeenten kunnen via lokaal taalbeleid scholen stimuleren aan taalbeleid te werken: bijvoorbeeld door faciliteiten te verstrekken voor goede taalbeleidsplannen van scholen en zorg te dragen voor netwerken waarin scholen hun ervaringen uit kunnen wisselen. Scholen dienen daarnaast hun eigen inspanningen te leveren om daadwerkelijk te komen tot een goed, inhoudelijk taalbeleid.

Literatuur

- Projectmanagement NT2, *Lokaal Taalbeleid*. 's-Hertogenbosch, KPC, 1996.
 Roorda, J. e.a., *Instrument taalbeleid voortgezet onderwijs*. 's-Hertogenbosch, KPC, 1995.
 Doesschate, S. ten & P. Litjens, *Instrument Lokaal Taalonderwijsbeleid*. Utrecht, APS, 1996.